

PREȘEDINTELE REPUBLICII MOLDOVA

23 noiembrie 2018

Nr. 01/1-06-105

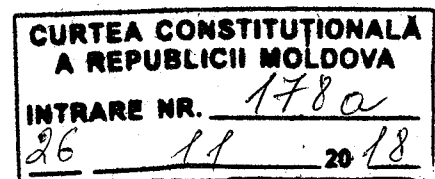
**CURTEA CONSTITUȚIONALĂ
A REPUBLICII MOLDOVA**

*str. Alexandru Lăpușneanu nr. 28,
Chișinău MD 2004,
Republica Moldova*

SESIZARE

prezentată în temeiul Hotărârii Curții Constituționale nr. 9
din 14 februarie 2014 și în conformitate cu art. 25 lit. a)
din Legea nr. 317-XIII din 13 decembrie 1994
cu privire la Curtea Constituțională și cu art. 38 alin. (1) lit. a) și art. 39
din Codul jurisdicției constituționale nr. 502-XIII din 16 iunie 1995

**pentru examinarea constituționalității Legii nr. 203
din 4 octombrie 2018 pentru modificarea art. 111 al Codului muncii
al Republicii Moldova nr. 154-XV din 28 martie 2003**

I. AUTORUL SESIZĂRII

**Președintele Republicii Moldova,
Igor DODON**

Republica Moldova
Chișinău, MD 2073
bulevardul Ștefan cel Mare și Sfint 154

tel.: (+373) 22 251 016

(+373) 22 785 561

fax: (+373) 22 780 713

II. OBIECTUL SESIZĂRII

Prezenta sesizare are drept obiect examinarea constituționalității Legii nr. 203 din 4 octombrie 2018 pentru modificarea art. 111 al Codului muncii al Republicii Moldova nr. 154-XV din 28 martie 2003.

III. EXPUNEREA PRETINSEI SAU A PRETINSELOR ÎNCĂLCĂRI ALE CONSTITUȚIEI, PRECUM ȘI A ARGUMENTELOR ÎN SPRIJINUL ACESTOR AFIRMAȚII

Pe 28 aprilie 2017, Parlamentul a adoptat Legea nr. 75 pentru completarea articolului 111 al Codului muncii al Republicii Moldova nr. 154 din 28 martie 2003, pe care, ulterior, a remis-o Președintelui Republicii Moldova spre promulgare.

Urmare examinării acesteia de către șeful statului, pe motivul identificării curenților, Legea nr. 75/2017, în temeiul art. 93 alin. (2) din Constituție, a fost remisă Parlamentului, spre reexaminare, prin Scrisoarea nr. 01/1-06-58/1 din 30 mai 2017.

Astfel, pe 4 octombrie 2018, Parlamentul Republicii Moldova (menținând redacția textului Legii nr. 75/2017) a adoptat Legea nr. 203 pentru modificarea art. 111 al Codului muncii al Republicii Moldova nr. 154-XV din 28 martie 2003, pe care, ulterior, a remis-o Președintelui Republicii Moldova spre promulgare, recepționată de Aparatul Președintelui Republicii Moldova pe 12 noiembrie 2018, prin Demersul nr. DPC/C-6/218 din 12 noiembrie 2018.

Prin legea respectivă, se propune completarea art. 111 alin. (1) din Cod cu litera g¹) cu următorul cuprins: „g¹) Ziua Europei”. Acest exercițiu vine să completeze gama zilelor de sărbătoare nelucrătoare cu un nou prilej – „Ziua Europei”, punând astfel pe picior de egalitate acest eveniment cu astfel de zile marcante precum: Ziua Independenței, Ziua Victoriei și a comemorării eroilor căzuți pentru independența Patriei, Nașterea lui Iisus Hristos etc.

Ziua Europei este marcată de către Consiliul Europei pe 5 mai și, doar prin formalism, pe 9 mai de către Uniunea Europeană.

Uniunea Europeană celebrează *de facto* ziua cînd a fost propusă, prin Declarația Schuman, înființarea Comunității Europene a Cărbunelui și Oțelului (CECO), comunitate la care istoric Republica Moldova nu are tangență.

Totodată, Ziua Europei marchează și promovează unitatea în rîndul europenilor, analogic, celebrarea acesteia în Republica Moldova nu trebuie să promoveze disonanțe sociale.

Cert este faptul că sărbătorirea unui pact de colaborarea economică, voalat sub titlul de „Zi a Europei”, în timp ce în conștiința a mii de oameni persistă regretul față de cei căzuți în luptă, față de terorii trăite și frică, este cel puțin insolent.

Deși sînt membre ale uniunii, în majoritatea statelor europene (*Republica Italiană, Regatul Spaniei, Republica Ungaria, Republica Bulgaria*), Ziua Europei nu face parte din lista sărbătorilor oficiale. Mai mult, nici măcar Republica Federală Germania nu a prevăzut în lista sărbătorilor oficiale – „Ziua Europei”. În toate aceste state, evenimentul respectiv poartă un caracter formal.

În context, pe 9 mai, se celebrează o multitudine de evenimente în statele lumii, de altfel, nici unul dintre ele nu se regăsește în Codul muncii.

Codul muncii stabilește ziua de 9 mai drept „Ziua Victoriei și a comemorării eroilor căzuți pentru independența Patriei”, aceasta regăsindu-se pretutindeni în lista sărbătorilor naționale.

Tradiția de a marca ziua de 9 mai este profund statornicită în societatea Republicii Moldova. Ziua de 9 mai nu reprezintă doar o alinare spirituală pentru cetățenii acestui stat, ci marchează deznodămîntul unei terori globale – sfîrșitul celui de-al Doilea Război Mondial, în care și-au pierdut viața circa 60 milioane de oameni, nemijlocit 300 de mii de moldoveni.

Camarazii celor căzuți, veteranii, descendenții eroilor sînt și astăzi printre noi, fapt ce nu ne permite moral să diluăm prin metode artificiale solemnitatea și importanța acestei zile.

În acest sens, deciziile luate în privința unor subiecte substanțiale în societate nu pot avea doar o conotație politică, ci urmează a fi însoțite de caracter istoric, de justețe, de respect, de compasiune și, nu în ultimul rînd, de rațiune. Or, legea vine să reflecte voința poporului, nu viceversa.

În context, ținînd cont de faptul că Republica Moldova nu este membră a Uniunii Europene și că aceste două sărbători se contrapun, „Ziua Europei” poate fi marcată concomitent cu Consiliul Europei – pe 5 mai.

Astfel, neconstituționalitatea prevederilor legii criticate, rezidă în prim-plan de la principiile statului de drept, unul dintre ele fiind cel al suveranității poporului, consacrat în art. 2 al Constituției Republicii Moldova, al cărui esență constă în a consfinți, în primul rînd, poporul ca deținător de autoritate legitimă, căruia îi aparține suveranitatea națională, iar asta presupune că aparatul de stat în procesul adoptării deciziilor, în special a actului legislativ, urmează să se guverneze de voința poporului. De altfel, suveranitatea națională constă

în dreptul poporului de a hotărî necondiționat asupra intereselor sale și de a le promova și realiza în mod nestingherit.

Prin urmare, adoptarea unui act legislativ, care nu reflectă voința poporului, nu doar compromite principiul suveranității, ci și afectează unul dintre principiile conceptului de „putere politică”, și anume cel al deplinătății, potrivit căruia suveranitatea națională nu poate fi limitată arbitrar și nici exercitată abuziv, întrucât suveranitatea nu poate exista parțial și nu poate fi exercitată parțial.

Funcția principală a statului (a puterii de stat) este de a exprima, promova și realiza voința poporului sub formă de voință general obligatorie.

Literalmente, absurditatea situației rezidă și din conceptul reprezentativității. Or, organele reprezentative sînt cele care acționează ca mandatar ai poporului, luînd decizii în numele celor care le-au acordat mandatul respectiv, nu și contra voinței acestora, cum este în cazul Legii nr. 203/2018.

În suportul argumentelor enunțate, facem apel și la art. 10 din Legea Fundamentală, care consacră că statul recunoaște și garantează dreptul tuturor cetățenilor la păstrarea, la dezvoltarea și la exprimarea identității lor etnice, **culturale**, lingvistice și religioase. În sensul prezentei sesizări, punem accent pe identitatea culturală.

Identitatea culturală reprezintă pilonul existențial și simbolic prin care o comunitate își codifică expresiv istoria, realitatea, viața cu toate elementele ei. Preluarea unor valori culturale extrateritoriale și consacrarea acestora la nivel legislativ reprezintă un exercițiu nu doar de maximă importanță, ci și o ingerință delicată în spectrul identității culturale a națiunii.

Sentimentul de identitate creează siguranța, confortul psihic, intimitatea dar și responsabilități legate de sarcinile temporare față de evoluția socială mai largă a structurilor de apartenență și de securizarea materială și spirituală ale identității. În acest sens, nu putem identifica vreun criteriu tangențial al evoluției istorice și sociale care ar permite justificarea celebrării „Zilei Europei” de către cetățenii Republicii Moldova.

Astfel, nu putem omite și raționamentul potrivit căruia personalitatea națiunilor este apreciată după coeficientul de valori culturale originale, după contribuția lor la patrimoniul universal, după gradul de recunoaștere de care se bucură valorile respective. O preluare mecanică a unor asemenea valori din cultura altor comunități este echivalentă cu transplantul unui organ incompatibil pacientului.

De altfel, regretabil este că mimetismul cultural, tot mai preponderent în tendințele politicianilor, nu este un exercițiu coordonat cu societatea, ci este de fapt un snobism incurabil în încercarea de a plăcea cuiva.

Nu în zadar vom regăsi în reflecțiile unuia dintre doctrinari expresia: „Cînd nu ai ceva, împrumuți sau inventezi, dar cînd ai ceva de mii de ani, cu mult mai valoros simbolic și renunți, renunțînd la tine, pentru a-l copia pe altul mai fără substanță, înseamnă că ești pe punctul de a-ți pierde identitatea”.

Identitatea națională este un fenomen complex de acumulare istorică. Anume pe trunchiul unei tradiții istorice se formează interesul suveran și voința de a-l respecta. În acest context, este imperceptibilă intenția legiuitorului de a impune națiunii respectarea, ba mai mult ca atât celebrarea unor evenimente improprii, este un exercițiu holist și compromițător.

Într-o altă abordare, vom regăsi noțiunea identității naționale tratată prin prisma perceptului istoric și al culturii: „Identitatea culturală este esența perenității popoarelor, ea conferă omului specificitate și grupurilor unitate, caracter irepetabil și ireductibil, ea constituie legătura între trecutul, prezentul și viitorul lor, cultura condiționează întreaga experiență a omului, de la naștere pînă la moarte”. În acest sens, vom contura întrebarea retorică: nu afectează oare perenitatea poporului moldav preluarea unor repere culturale improprii?.

Totodată, urmează să concretizăm faptul că comunicarea interculturală nu trebuie să reprezinte o amenințare la adresa identității culturale a unei națiuni, adică la adresa unicității culturii naționale, însă o preluare mecanică a unor valori compromite acest deziderat.

Nu în ultimul rînd, problematica inserării în spectrul sărbătorilor naționale a unui eveniment impropriu nu poate fi exceptată de percepere prin prisma art. 31 (libertatea conștiinței) și art. 32 (libertatea opiniei și a exprimării) din Constituție, deși legiuitorul constituant a consacrat libertatea conștiinței doar prin prisma religiei, această noțiune implică un sens mult mai larg.

Așa cum afirmă doctrina, deoarece ambele procese – gîndirea și opinia – sînt, în esența lor, intime, iar libertățile – ideale, influența exterioară este interzisă și, practic, imposibilă pe căi legale. Astfel, dispoziția constituțională referitoare la libertatea gîndirii și opiniei ar trebui să-și găsească locul în art. 31 alin.(1), întregind libertatea conștiinței, care este și trebuie să fie garantată oricărui individ.

Or, așa cum am afirmat *supra*, tradiția de a marca ziua de 9 mai este una adînc statornicită în societatea Republicii Moldova, această zi reprezentînd nu doar o consolare spirituală, ci și marcarea sfîrșitului celui de-al Doilea Război Mondial.

Așadar, a impune societatea să considere altfel fie să marcheze această zi în alt context nu este altceva decît o ingerință grosolană în libertatea cetățeanului la conștiință și gîndire.

Propriu zis, Convenția Europeană a Drepturilor Omului, în art. 9, conturează un element substanțial al libertății conștiinței, altul decît componența religioasă a acestuia, și anume libertatea convingerilor: „Libertatea de a-și manifesta religia **sau convingerile** nu poate face obiectul altor restrîngerii decît cele prevăzute de lege care, într-o societate democratică, constituie măsuri necesare pentru siguranța publică, protecția ordinii, a sănătății, a moralei publice, a drepturilor și a libertăților altora”.

Cu alte cuvinte, diversitatea culturală trebuie privită ca o modalitate de îmbogățire, nu de dezbinare. Suplimentar celor enunțate, studiul libertății convingerilor sub aspect filosofic ne aduce la următorul raționament doctrinar – **un stat rațional (adică liber) este acela care va fi guvernat de legi**

cu care oamenii raționali ar fi, în mod nesilit, de acord, pe care ei înșiși le-ar promulga dacă ar fi întrebați ce anume doresc.

Cu referire la tradiția perceperii zilei de 9 mai în calitatea sa de – Zi a victoriei asupra fascismului, ne vom ralia la opinia doctrinara potrivit căreia tradiția nu se identifică mecanic cu trecutul, ci este vorba de o selecție axiologică pe care prezentul o face în corpul acestei moșteniri, aplicând criterii particulare.

Valorile culturale, cele care sintetizează o epocă și un mod de a înțelege lumea, dobândesc, prin forța lor ideatică și expresivă, un caracter de permanență, devenind repere pentru conștiința unei societăți.

Așadar, evenimentele dramatice sînt cele mai determinante în formarea culturii comemorative a unei societăți.

Savantul francez Maurice Duverger afirmă că națiunile europene, culturile și cadrele lor politice reprezintă un element de neclintit, în acest sens, culturile își vor păstra identitatea lor națională, vor coopera, **dar nu vor deveni indistincte și uniforme.**

Or, anume **uniformizarea unor percepte improprii** este scopul legiuitorului în cazul legii criticate.

De altfel, valorile create în spațiul culturii naționale poartă în chintesența lor, ca o amprentă, tiparul unui mod specific de simțire și gândire, forma esențializată și transfigurată a unei experiențe istorice.

Unul dintre elementele esențiale pentru ca statul contemporan să fie bine configurat sub aspectul identității sale naționale și politice ca stat de drept, care respectă marile principii ale democrației constituționale, precum și valorile universale, constă în așezarea individului-cetățean în centrul sistemului de guvernare ca izvor al puterii și beneficiar exclusiv al acesteia, nu plasarea acestuia în regim de victimă a snobismului politic.

Vom încununa acest studiu socio-juridic prin a cita trista afirmație doctrinară: „Acest început de secol este momentul în care se forjează nu doar o nouă ordine planetară, dar și o nouă cultură planetară, în care fiecare popor va rămîne cu ceea ce va promova, dacă are ce promova. Noi avem ce promova, dar se pare că încă nu avem cine” .

Cadrul normativ pertinent

Constituția Republicii Moldova

Articolul 1

Statul Republica Moldova

(3) Republica Moldova este un stat de drept, democratic, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme și sînt garantate.

Articolul 2**Suveranitatea și puterea de stat**

(1) Suveranitatea națională aparține poporului Republicii Moldova, care o exercită în mod direct și prin organele sale reprezentative, în formele stabilite de Constituție. (2) Nici o persoană particulară, nici o parte din popor, nici un grup social, nici un partid politic sau o altă formațiune obștească nu poate exercita puterea de stat în nume propriu. Uzurparea puterii de stat constituie cea mai gravă crimă împotriva poporului.

Articolul 10**Unitatea poporului și dreptul la identitate**

(1) Statul are ca fundament unitatea poporului Republicii Moldova. Republica Moldova este patria comună și indivizibilă a tuturor cetățenilor săi.

(2) Statul recunoaște și garantează dreptul tuturor cetățenilor la păstrarea, la dezvoltarea și la exprimarea identității lor etnice, culturale, lingvistice și religioase.

Articolul 31**Libertatea conștiinței**

(1) Libertatea conștiinței este garantată. Ea trebuie să se manifeste în spirit de toleranță și de respect reciproc.

Articolul 32**Libertatea opiniei și a exprimării**

(1) Oricărui cetățean îi este garantată libertatea gândirii, a opiniei, precum și libertatea exprimării în public prin cuvânt, imagine sau prin alt mijloc posibil.

IV. CERINȚELE AUTORULUI SESIZĂRII

În considerarea argumentelor expuse, în conformitate cu prevederile art. art.1, 2, 10, 31 și 32 din Constituția Republicii Moldova, art. 4 și art. 25 din Legea cu privire la Curtea Constituțională, art. 4, 38 și 39 din Codul jurisdicției constituționale, solicit Înaltei Curți:

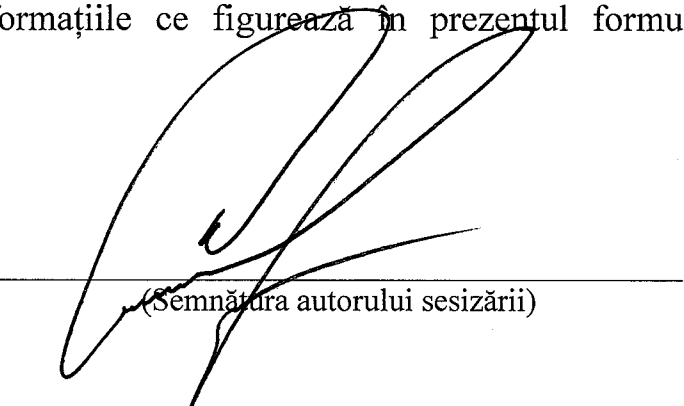
1. Primirea spre examinare și declararea admisibilă a prezentei sesizări;
2. Exercitarea controlului constituționalității și declararea drept neconstituțională a Legii nr. 203 din 4 octombrie 2018 pentru modificarea art. 111 al Codului muncii al Republicii Moldova nr. 154 din 28 martie 2003.

V. LISTA DOCUMENTELOR

1. Legea nr. 203 din 4 octombrie 2018 pentru modificarea art. 111 al Codului muncii al Republicii Moldova nr. 154 din 28 martie 2003;
2. Scrisoarea de remitere a legii spre reexaminare Parlamentului nr. 01/1-06-58/1 din 30 mai 2017;
3. Demersul Parlamentului Republicii Moldova nr. DPC/C-6/218 din 12 noiembrie 2018.

VI. DECLARAȚIA ȘI SEMNATURA

Declar pe onoare că informațiile ce figurează în prezentul formular de sesizare sînt exacte.

(Semnătura autorului sesizării)